

Underground pedagógia 2.

Leiner Károly: Elveszett gyerekek országa

Leiner Károlyt sokáig csak úgy ismertem, mint Zöld Béka tanár úr, ez az internetes blogja címe, s pedagógiai honlapokon is így jelentkezett be, sőt, így hivatkoztak rá ismerőseim is. Nekem ez póznak tűnt: ha az embernek lesz valami ragadványneve, az nagy dolog, de azért csak ne ő maga ragasztgassa. Akármit is gondoltam róla, azt el kellett fogadnom, hogy Zöld Béka tanár úrnak, kisebb vagy nagyobb körben, legendája támadt, olyasféle, hogy ő az odaadó, az áldozatos, a mindhalálig tanár, sőt, tanító.

Volt egy internetes, alternatív, ironikus, keserű pszeudokongresszus (A 7. Nevelésügyi Kongresszus civil előrendezvényeként) az Osztályfőnöki Egyesület honlapján, 2007 novemberétől 2008 júniusáig, ennek a kongresszusnak az egyik „előadója” volt Fekete Hajnalka, akinek a könyvéről az első részben volt szó, és az összes többi undergroundos szerző, köztük Leiner Károly is. Az ő sikerre ezen a terepen pontosan mérhető volt: neki volt a legtöbb kommentje (92) s az ő írását olvasták a legtöbben (2087-en)

S ezen a honlapon azóta is gyakori megszólal, olvasható egy néhány hónappal ezelőtti hét részes dolgozata, *Mit nem teszek a tanteremben?* címmel, a hozzászólások száma ugyan nem túl nagy, de így is majd' minden részhez voltak hozzászólók, ami az iskolai világ mai înséges korszakában, amikor ugyanezen a honlapon a közoktatási törvénytervezet kritikájához sem érkezett megjegyzés (holott szinte lázad a szakma, legalábbis sok helyütt kazlakat gyűjtöttek, hogy most aztán felkelés kell). Viszont Leiner Károlyt olvassák, és elismerően hivatkoznak a könyvére.

A könyv bemutatását itt kellene abba hagynom, hiszen én nem fogom szaporítani a lelkes olvasók számát, amit annál is inkább sajnálok, mert nagyon is hiányt szenvedünk a kiváló közpedagógusok bemutatásában. Csak hát nekem a könyv arról szól, hogy a szerző ismer egy nagy-szerű pedagógust, aki él-hal a gyerekekért, s bár mostoha sors lesz az osztályrésze,

ezzel nem nagyon törődik, még ha bántja is azért némileg. Csodák csodáját műveli a gyermekekkel, szenvedélyes és fáradhatatlan, leleményes és megértő („Leiner Károly egyike azoknak, akik miatt van még iskola” – így ír a hátlap ajánlójában Achs Károly), s az is kiderül persze, hogy ez a kiválóság éppen ő maga – ellenben arról, ahogy ez a kiválóság működik, megnyilvánul és igazolódik, elég keveset tudunk meg. Sokkal kevesebbet, mint amennyire szükség volna a mai înséges időkben, de még annál is kevesebbet, mint ami meggyőzne arról, hogy a jellemzés pontos, és eligazítaná az olvasót egy pedagógus dolgai közt. Pedig a kötet nem is annyira vékony.

Miután nekem Leiner Károly szövegei nem adnak ki egy árnyalt, hiteles pedagógus-portrét, többnyire kicsit dicsekvő, kicsit hivalkodó, mégis amúgy eléggé bizonytalan, figyelemért, megértésért esengő szövegek sorakoznak a könyvben. Nem a pedagógiai cselekvések bemutatása történik, inkább a cselekvő közérzet alakulásait követhetjük nyomon, vagyis el kellene tekintenem a bemutatástól. Csakhogy azt írja legutóbbi internetes dolgozata hozzászólóinak válaszul: „Úgy látszik, hogy túlságosan is személyesen vagy szenvedélyesen fogalmazok, mert engem jobban érdekelt volna, hogy ti hogy gondoljátok azokat a témákat, amiket felvettem.” (Mármint hogy jobban érdekelte volna az olvasói lelkesedés, azonosulás, együttérzés megnyilvánulásainál, melyből bőven

részesítették.)¹ Ha érdeklő, hát akkor elmondom, hogyan gondolom én azokat a témákat, amelyeket felvetett. Kezdve mindjárt azzal, hogy az a pedagógus-szerep, melyet Zöld Békának öltözve magára vett, s ami elismerő mosolyt csalt kollégái arcára, alighanem eleve kockázatos vállalkozás volt. Kollégáink alkotói produkcióit, műsorait nem szoktuk elemezni, főként nem kritikailag. Leiner Károly azonban önmagát alakította produkcióvá, s ezzel maga akadályozta (akadályozza), hogy tárgyalásos viszonyba keveredjék olvasóival, kollégáival. S talán a pedagógiai elbeszélés megfelelő módjára is ezért nem talált rá, mert saját legendáival, saját legendájával volt elfoglalva.

A könyv tehát egy nagyszerű pedagógusról tudósít, akire az ember kíváncsi is lenne, de ez a nagyszerű pedagógus végül is alig-alig szólal meg.

„Fantasztikus dolgok születtek ott, abban a szobában.” (*Arra az első évre...*) Annnyira fantasztikusak, hogy egy-két felületes mondatnál több nem jut rájuk? Akkor ki fogja elhinni a dolgok rendkívüliségét? Az olvasót zavarba hozza, ha az emlékező önmagától meghatottan emlékezik. A személyes élmény magánügy, ha átadhatatlan, ha nincs elmesélve, nem csereérték. „Egy alkalommal hatalmas kiállítást készítettünk a gyerekekkel lenni a kazánházban... még a tévé is kijött... megszületett egy könyv.” (ugyanott) Ez már valamivel tárgyyszerűbb, a pusztá tény, hogy origami-kiállítás volt a kazánházban, majdnem elég is arra, hogy kíváncsiak legyünk, valóban különösekké lehettek a kis papírlények a nagy vastartályok közt, de a „hatalmas” jelző blokkolja a fantáziát. Túl sok. Ha legalább képeket mellékelte volna a kiállításról, hogy lehetett volna látni valamit az „öslény-országból” vagy a „mesék birodalmából”. Annál is érthetlenebb a fotók hiánya, hiszen amúgy vannak képek a kötetben, még Martin Luther King portréja is belekerült (elégge fölöslegesen), hát akkor a tanítványai teljesítményét megjelenítő képek miért nem? Azt a könyvet, ami készült a kiállításból, „elvitte az idő”, noha a szerző amúgy azt mondja magáról,

hogy „mániákusan megőrzök mindent”. Még egy számadat sincs vagy bármiféle felsorolás. Hány kis papírlény volt ott, majdnem száz, majdnem ezer? Nem kétkedem benne, hogy remek kiállítás volt, de nem ez a belátás egy pedagógiai leírás tétje, hanem az, hogy magam elé képzelhessem ezt a kiállítást, elgondolhassam, megérthessem, miként zajlott a kivitelezés, hogyan dolgoztak a gyerekek, akár személyenként, mi történt velük ezeken a hajtogató órákon.

S bár nincsenek részletek, egy-két rövid bekezdés után máris jön a gyors beteljesedés: „Ekkor tanultam meg, hogy a gyerekekkel mindent meg lehet valósítani, csak hinni kell bennük, és teret kell nekik adni, fogni a kezüket és szeretni őket nagyon, hogy érezzék, tudják, hogy elfogadjuk és tiszteljük egymást.” (ugyanott) Mi az a minden? Egy origami-kiállítás? Vagy annál is több? A minden az tényleg minden, igazán? Én, tanárként, ezt a mindent sose éltem át, ebből arra kellene következtetnem, hogy nem hittem a gyerekekben? Vagy nem szerettem őket eléggé „nagyon”? Ezek a mondatok, minél átfűtöttebbek, annál kevésbé meggyőzőek. Hogyan kell a gyermekben hinni, hogyan kell a gyermeket szeretni, hogyan kell tisztelni? Hiszen az érzés magában véve semmi; a mód, ahogy ezek az érzések működnek, az a pedagógia. A többi csak szó, szó. Persze, Leiner Károly, akármit is írt, azért nem lehetetlen, hogy egyébként remek tanár, aki önnön hősies tanítóságától kissé meghatódott férfiember és (még lehet, épp emiatt is) naiv író, aki nem tanulta meg, milyen óvatosan kell bánni a szavakkal, ha minősítünk, s mennyire nem szabad sajnálni a szavakat, ha beszámolnánk valamiről. Az a kölyök például, akit „első gazembereként” idéz fel, valóban látható is, amint fekszik a tornaterem közepén, dacolva a világgal, s látjuk Leiner tanár urat is, amint képes semmit nem csinálni ezzel a kölyökkel óráról órára, nagy bátorság és önfegyelem kell ehhez, míg aztán a fiú magától megszéledt. Ilyen diáktörténetekből előkerül néhány, színesek, érdekesek (többnyire

fájdalmasak inkább), de eléggé esetlegesek mégis, nem lesz belőlük tabló.

Leiner Károly abban a pesti iskolába lett tanító, többször is elmeséli, ahol édesanyja is dolgozott tanítónőként, sőt, az a kivételes szerencse érte, hogy édesanyja lett az osztályában a napközis párja, csoda élmény lehetett ez, nyilván, de részleteket itt sem kapunk, ahogy tanítóvága további helyszíneiről sem. A kezdeti hiányérzet a könyv végéig alig-alig csökken. Az alkalmi írások, melyek többsége alighanem blogbejegyzésként született, nyomtatva felemásak, s ráadásul sok az átfedés, ismétlés is.

De jussunk el már a Zöld Béka név megfektetéséhez, hiszen a könyvben is eléggé zavaró, hogy többször is van rá utalás (sőt, műfajmegjelölés!), de csak a kötet vége felé érkezünk el a Zöld Béka-történethez. Leiner harmadik munkahelyén van, egy speciális iskolában, testnevelő, sérült gyerekekkel foglalkozik, akikkel aztán elindult kirándulni hétvégenként, nyaranként meg táborba, mert úgy látszott, hogy szükségük van rá. Ezeknek a szabadidős programoknak a szerzett (pályázati) formájához kellett egy alapítvány, annak meg valami fantáziánév, így született meg a Zöld Béka Baráti Kör.

Hányféle szükséglet látunk magunk körül az iskolában nap mint nap, évtizedről évtizedre – s mégis, nagyon ritkán indulunk el. Mert nagyon nehéz mozdulni. (Mert nehéz visszafordulni.) Leiner tanár úr belátása, hogy megenni kell, ha menni lehet, a jó pedagógiai cselekvés örök mintája szerint való.

Ez a 15 éve tartó, az iskolától is függetlenedő történet lett aztán a személyes

pedagógiai éthosz forrása, mely egész pedagógusi pályáját átfogja, visszamenőleg is, a kezdetektől a jelenig: „Ma ugyanezt gyakorlom új iskolámban sérült gyerekekkel. [Ez a „mindent lehet” idézet folytatása –TG] Hiszem: bármire képesek, ha én is elhiszem, és velük is elhitetem ezt. Természetesen nem kérek triplaszaltót tőlük, de a határokat maguknak kell megtapasztalniuk.” A „bármi” és a „triplaszaltót” olyasféle ingatag határok, hogy épp csak az iskolai táj nem azonosítható, a pedagógiai klíma nem érzékelhető, hiszen

A kötet címe fennkölt és fájdalmas. Ám maga az írás, mely megmagyarázza, miért volnánk mi az elveszett gyerekek országa, inkább elbizonytalanít, mint megértet, miért kellene magunkat így nevezni. A kallódó gyerekekről beszél, „gyerekek tömegéről, akikről akarva nem akarva, de lemondott az oktatási rendszer”, akik nem járják végig az iskolát, magántanulók lesznek, aztán megesik, hogy többet az iskola felé se néznek.

az adott sávba még minden belefér, a szabadabb hangvételtől, ami még nem pedagógiai tett, az óvatlan próbálkozásokig, ami meg már nem pedagógia, holott azt gondolom, a jó, az eredeti, az új pedagógia mindig egy különös határsértés, a pedagógiai cselekvés új vagy éppen régi-új módja, de a legkörültekintőbbnek, a legrészletezőbbnek, a legponosabbnak éppen az új határok kijelölésében, saját útvonala

megrajzolásában kell lennie. Azok az elbeszélések, melyekbe Leiner Károly a kötet során bele-belekezd, olykor úgy tűnik, mintha tényleg a közelébe járnánk valami rendkívülinek, vagy legalábbis egy hiteles, jóra való, kissé extrém pedagógiai vállalkozást jeleznek, amikor például a kalandtúrákról, sziklamászásról mesél a sérült gyerekekkel. Amikor aztán mellékel egy sablonos, se nyelvileg, se információiban nem adaptált túralapot, vagy olyan gyereket visz a sziklára, aki nem tud feljutni a tetőre, kissé elbizonytalanít, hol is járunk.

A könyvben végigkövethetjük egy hajdan virágzó iskola felszámolását, majd területi összeomlásokat, egy pedagógiai program, a kalandpedagógia sikerét és kudarcát,

szól az integrációról, a szakmai kontrasztelekciónról, a gyerektől elforduló, mert magával elfoglalt iskoláról, a bürokráciáról, az iskolai mindennapok és az oktatáspolitikai, oktatásirányítási között egyre mélyülő szakadékról, mely a folytonos reformokkal nem áthidalható. Mégis, valahogy mintha egy lakatlan szigeten írna, olyan magányosság borong az írásokból, s mintha néha azt gondolná, mindent neki kell kimondania, neki mindent ki kell mondania, mert úgysem mondja senki. (Aztán mégis csak félig mondja ki.) Ez keserves lelki-szakmai pozíció, de nem elég ahhoz, hogy jó, tartalmas olvasmány szülessen. Sőt, komoly akadály inkább, hiszen ez a sziget csak érzület. A szerzőt mintha egy búra venné körül, melyből se ki nem látni igazán, se mi nem látunk be. Pedig bátor, személyes és áldozatos, s szeretné is magát megmutatni, de mégse megy igazán, s ezért mintha nem is volna lehetséges.

A kötet címe fennkölt és fájdalmas. Ám maga az írás, mely megmagyarázza, miért volnánk mi az elveszett gyerekek országa, inkább elbizonytalanít, mint megértet, miért kellene magunkat így nevezni. A kallódó gyerekekről beszél, „gyerekek tömegéről, akikről akarva nem akarva, de lemondott az oktatási rendszer”, akik nem járják végig az iskolát, magántanulók lesznek, aztán megesik, hogy többet az iskola felé se néznek.

Erről a problémáról sokat írtak már, jelzi, ő az ide tartozó, fogyatékkal élőkrol adna hírt. Hiánypótló szándékkal. Aztán nagyjából öt rövid mondatban szóba hozza egy ötödikes osztályozó vizsgára érkező tizenhét éves fiú esetét. Érzékeltetve a helyzet szörnyűségét, hogy a fiú iszonyúan ápolatlanul érkezik, fertőző májgyulladásal, ami egy évvel később derül ki a semmit nem tudó, ámde sikeres vizsgát tett fiúról. Egyebet nem tudunk meg sem a fiúról, sem a családjáról, sem fogyatékáról, sem a fogyatékosága és a helyzete közti összefüggésről, sem az iskola diákkal kapcsolatos próbálkozásairól, szóval semmiről, amivel kezdenénk valamit, ellenben hosszas tűnődés van betoldva a tanárokat is fenyegető fertőző betegségekről,

akik ezek ellenére hősiiesen továbbra is simogatják a gyerekek buksiját. Közben megfogalmazódik az összegzés, egy másik, állandó szökésben levő diákjukra utalás után: „Hozzá hasonlóan sok ezer kiskorú gyerek cselleng az országban, sok ezer kiskorú nem hiányzik senkinek és nem is kell senkinek.” Akit keres a gyermekvédelem és a rendőrség, arra a tétel aligha áll, hogy nem hiányozna valakinek, még ha ez a valaki egy intézmény is, hogy pedig szülei nincsenek, az pedig megesett abban az évtizedekkel ezelőtti korszakban is, amikor a szerző szerint „sokkal jobb volt gyermeknek lenni”. Hogy aztán az efféle csellengők sok ezren volnának, hogy tehát ennyien volnának szökésben, az biztosan túlzás, hogy ennyi gyerek volna bajban, akivel az iskola nem vagy csak nehezen boldogul, az igaz lehet, de rájuk nem illik a csellengő szó, s hogy ők mindannyian fogyatékosok volnának, s akkor itt volna valami speciális tartalom, hiány, feladat, arra azon túl nincs utalás, hogy a szerző jelzi, hogy lenne. Az írás abszurd csattanója egy tragédia felidézése. Egy magántanuló diákjukat halálos autóbaleset érte valamelyik délelőtt: „Ma is élne, ha az iskola és saját élete nem veti ki magából.” Mintha az iskola azért volna, hogy a gyerekeket a sógoraik ne ültethessék autóba, holott ezt a hétvégeken a szülők többsége is megteszi, csak éppen nem minden délután, iskolába jövet, iskolából menet, újra és újra kockáztatva gyerekeik életét. A magántanulósággal nem az a baj, az a legkisebb baj, hogy az otthon maradt gyerekek balesetet szenvedhetnek. (Persze tudja ezt Leiner Károly is, de itt mégsem, sodorja a lendület.) Ezek után már nem értem, miért volna ez a kor az elveszett gyermekek kora, noha nagyon is érdekelné a magántanulós történet pedagógiai drámája a speciális iskolákban, az elhanyagoltan és betegen vizsgázó gyermek sorsa, de erről nem tudunk meg semmi közelebbit. Ahogy a történetben érintett szerző személyes szerepéről és döntéseiről sem. Csak drámai tételétől kellene a szívünknek megfájdulnia, s lelkiismeretünknek összerendeznie. De ez így nem megy.

Marad hát végül a *Varázsoljunk, kollégák!* című írás varázsa, mely alighanem a rossz pedagógus közérzet, a reményvesztettség, a történelmi csalódás és az örök, csak azért is lobogás, a tanítói emelkedettség emlékeztető, szép összefoglalása. A honlapon, ahol először megjelent, többen jelezték meghatótságukat az írást olvasva, bizonyára magukra ismertek az írás hőisében, aki szinte predesztinálva volt arra, hogy jó pedagógus legyen, a társadalmi közösség megbecsült tagja, még ha talán a nagyvilág előtt névtelenül is, de nélkülözhetetlen szereplőjeként kisebb közösségének, és sok ezernyi társával fontos közszereplője lehetett volna a társadalmi megújulásnak... de nem így történt: „Most fenn áll a veszély, hogy jelenlegi iskolámat is el fogom veszíteni, még az is kiderülhet, hogy felesleges vagyok [...] ennyi év után sem tudom megmondani, hogy hová tartok, merre visz az utam.”

A kötet végén végül méltó formát nyer az, ami a könyv egészében nem sikerült. Talán az lehet a magyarázat, hogy ezt az írást egy formálódó közösség várta, rendelte.

Kellene ide a kötet bemutatása végére valami derű, hogy az olvasót, aki Leiner Károly, azaz Zöld Béka tanár úr rossz szakmai-polgári közérzetében esetleg

magára ismert, valamiképpen megvigasztaljuk.

Az is valami, hogy a tanár úr aligha érezheti fölöslegesnek magát, mert a könyvben bemutatott iskoláját ugyan valóban elveszítette, de megtalálta ismét, most egy sérültekkel foglalkozó alapítványi iskolában dolgozik, az ő útja tehát olyanira a gyógyepedagógia világa, hogy akár fel is hagyhatna a kereséssel, amit persze aligha fog megtenni.

Ez a levél is ide való, melyet a Zöld Béka Baráti Kör honlapjáról másoltam ki.

„Drága Tanár Úr! Így Karácsony, Újév táján az ember óhatatlanul számvetéseket készít, mi az, ami szép volt, jó volt az életében és mi az, ami rossz. Ön az az ember, aki fényt hozott az életünkbe. A kirándulásokon a gyerek kinyílt, rendesen beszélni kezdett és ez megfizethetetlen. Sokkal életrevalóbbá vált, magabiztosan szólít meg akár idegeneket is. Sok-sok béka lett a barátja, akikkel a hétköznapokon is tartják a kapcsolatot.”

Ez pedig egy részlet Zöld Béka tanár úr múlt év végi naplójából, az imént idézettnek évekkel későbbi karácsony idejéből, mely az olvasó felvidítésében ugyan nem segíthet, ha csak annyiban nem, hogy igazságot szolgáltat a szerzőnek, aki az esztétikai kifogásaimmal

Nagyjából öt rövid mondatban szóba hozza egy ötödikes osztályozó vizsgára érkező tizenhét éves fiú esetét. Érzékeltetve a helyzet szörnyűségét, hogy a fiú iszonyúan ápolatlanul érkezik, fertőző májgyulladásal, ami egy évvel később derül ki a semmit nem tudó, ámde sikeres vizsgát tett fiúról. Egyebet nem tudunk meg sem a fiúról, sem a családjáról, sem fogyatékről, sem a fogyatékosága és a helyzete közti összefüggésről, sem az iskola diákkal kapcsolatos próbálkozásairól, szóval semmiről, amivel kezdenénk valamit, ellenben hosszas tünődés van betoldva a tanárokat is fenyegető fertőző betegségekről, akik ezek ellenére hősiiesen továbbra is simogatják a gyerekek buksiját. Közben megfogalmazódik az összegzés, egy másik, állandó szökésben levő diákjukra utalás után: „Hozzá hasonlóan sok ezer kiskorú gyerekek cselleng az országban, sok ezer kiskorú nem hiányzik senkinek és nem is kell senkinek.”

majd' elfedett, többségünket látszatra alig érintő problémát tesz szavá immár sokadszor, hogy hátha nem lesz mindig így: „Apró műfenyő ragyog az asztalon. Quasimódóm hozta. Másoknak, akik először látják őt, ez az irodalmi alak jut eszébe róla, nekem ez már fel sem tűnik. Kis híján itt hagyta az iskolát, mert úgy tűnt, hogy talán-talán lesz munkája. Elmúlt már 18, rég nem tanköteles, nem kéne suliba járnia, de itt legalábbis »biztonságban« van és később fog elszigetelődni, elmagányosodni, munka nélkül lenni. Egyáltalán

nincs jövője, se neki, se a többieknek – ugyan ki törődne egy csomó fogyatékos emberkével ebben az országban? Szóval most is ő hozta a fenyőt, a többiek díszítették, közösen hajtogatott díszekkel. Nincs meghitt hangulat, hogy is lehetne? Alapítványi iskola bizonytalan jövővel. Gyerekek rengeteg problémával jövő nélkül.”

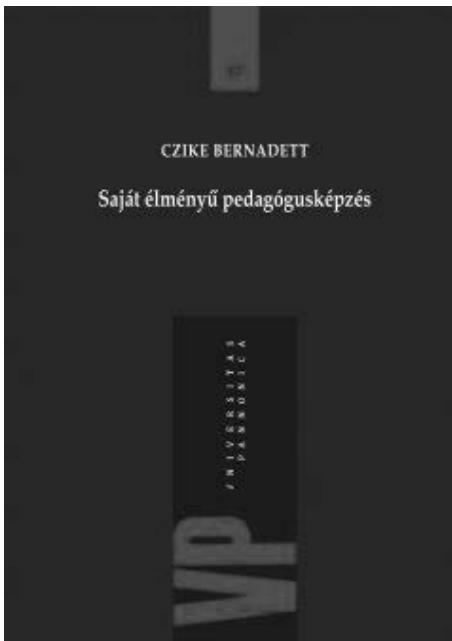
Leiner Károly (2010): *Elveszett gyerekek országa*. Underground Kiadó, Budapest.

Jegyzet

(1) <http://www.osztalyfonok.hu/cikk.php?id=985>

Takács Géza

Monor, Kossuth Lajos, Általános Iskola

A Gondolat Kiadó könyveiből